

De overheid moet niet alles willen weten

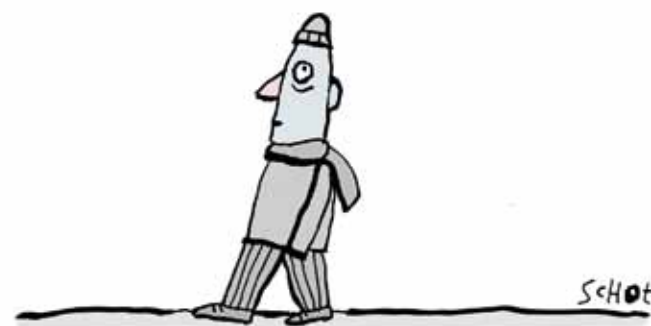
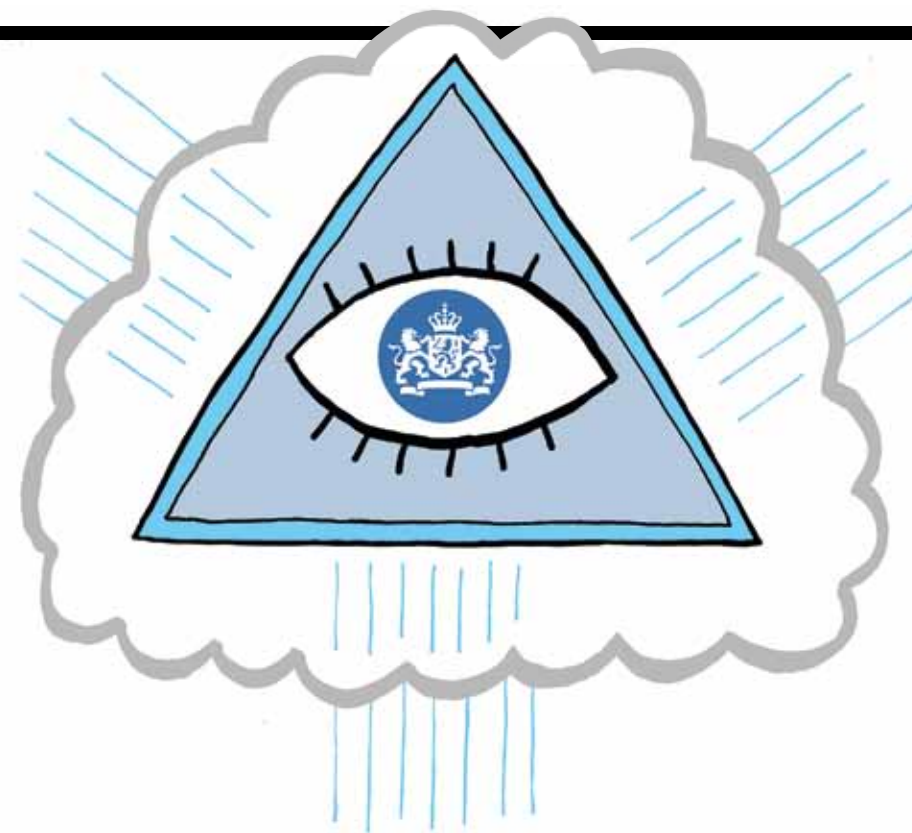
Deze regering probeert fraude en onveiligheid te bestrijden door privégegevens van burgers aan elkaar te koppelen. Maar zo los je de problemen niet op.

DOOR MARC SCHUILENBURG
BEELD BAS VAN DER SCHOT

Misschien heeft u het gemist in alle commotie over Zwarte Piet. Maar we worden niet alleen door Sinterklaas in de gaten gehouden, maar ook door minister Lodewijk Asscher. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is begonnen om grote hoeveelheden privégegevens van burgers aan elkaar te koppelen. Het gaat hierbij om fiscale gegevens, arbeidsgegevens, boetes en sancties, huisvestingsgegevens, pensioengegevens, toeslagen- en subsidiegegevens. Met behulp van zogeheten 'risicomodellen' worden burgers geselecteerd die mogelijk fraude hebben gepleegd. Dit vooraf voorspellen wie in de gaten moet worden gehouden, noemt men het Systeem Risico Indicatie (SyRI). Via dit systeem, zo meent Asscher, kan de overheid effectiever zoeken naar burgers die misschien misbruik maken van sociale voorzieningen. Zo kan een laag waterverbruik wijzen op fraude, omdat de woning dan onbewoond is.

De digitale totaalcontrole door Vadertje Staat van mogelijke fraude met belasting en uitkeringen is een nieuw, maar dankzij minister Ivo Opstelten ook bekend verhaal. Zo is ook het ministerie van Veiligheid en Justitie veranderd in een zoekmachine naar mogelijk crimineel gedrag. Dienst

Justis bijvoorbeeld verzamelt informatie uit allerlei bronnen om op basis van risicoprofielen te voorspellen of bepaalde rechtspersonen een verhoogd risico op misbruik met zich meebrengen. Ook hier helpen datamining en patroonherkenning om verdachte personen vooraf te signaleren. De opsporingshonger van

Asscher en Opstelten is tekenend voor de tijd waarin we leven. Een tijd waarin vertrouwen niet het uitgangspunt is, maar voorzorg, risico en controle. De vraag is of dat genoeg is om het gewenste niveau van veiligheid te bereiken. Er is ook een andere kant van de medaille. Zo is veiligheid zowel de producent als het product van vertrouwen en solidariteit. Hoe paradoxaal dat laatste ook klinkt, het sluit wel aan op de conclusie van wetenschappers als Frans de Waal en Steven Pinker dat de mens van nature empathisch is en geneigd tot samenwerken. Voor een belangrijk deel speelt daarbij mee dat burgers uitgaan van de goede trouw van de ander en het gemeenschappelijk boven het eigen belang laten prevaleren.

Het zijn ook precies deze positieve eigenschappen waar wetenschappelijke stromingen als Positive Criminology en Positive Psychology aandacht voor vragen. Uit deze literatuur doemt een volledig andere beleidsagenda op dan nu wordt uitgevoerd. De zo gewenste veiligheid komt namelijk niet dichterbij door de inzet van geautomatiseerde risicoprofilering en ongebreidelde gegevensuitwisseling alleen.

Sterker nog, steeds sterker is de overtuiging dat de basis van een levensvatbare samenleving evenzeer wordt gevormd door het verstevigen van vertrouwen, zorgzaamheid en verbondenheid: de positieve invulling. Een radicaal voorstel: probeer niet enkel onveiligheid te bevechten, maar ook veiligheid te creëren. Dat is een fundamenteel andere benadering van hetzelfde probleem. Opvallend is echter dat de overheid nog steeds meent dat veiligheid moet worden afgedwongen, bijvoorbeeld door iedere burger als risicoburger te zien. Hoe zei Vladimir Lenin het ook al weer? 'Vertrouwen is goed, controle beter.'

Marc Schuilenburg doceert aan de afdeling Strafrecht en Criminologie. Hij schreef met Ronald van Steden en Brenda Oude Breuil het boek *Positive Criminology. Reflections on Care, Belonging and Security*.

Reageren? Mail naar redactie.advalvas@vu.nl.

Excuustruus

Jacintha Ellers hoogleraar evolutionaire ecologie

Het is het beste om maar meteen bij mijn eerste column openheid van zaken te geven: de reden dat ik het komende jaar regelmatig een stukje mag schrijven op deze plek is dat ik een vrouw ben. Een excuustruus dus. Zo, dat is eruit.

In de afgelopen jaren werd deze wisselcolumn geschreven door vijf topwetenschappers en decanen, van wie slechts één vrouw. Eén op vijf: dat is trouwens méér dan het percentage vrouwelijke hoogleraren of decanen op de VU, dus wat dat betreft deed *Advalvas* het best goed. Maar zoals u misschien al hebt gemerkt, zijn er dit jaar een aantal vrouwen toegevoegd om het lijstje columnisten beter in balans te brengen. Was het ook maar zo makkelijk om de sekse-ongelijkheid in de wetenschap op te heffen. Maar goed, dat terzijde.

Nu u weet hoe ik aan deze positie kom, is de keuze aan u. U kunt stoppen met lezen omdat positieve discriminatie de kwaliteit compromitteert. U staat niet alleen in deze opvatting. Nog niet zo lang geleden protesteerden Groningse studentes tegen de instelling van speciale leerstoelen voor vrouwen. En veel bedrijven klagen over

het vrouwenquotum voor bestuursraden omdat ze hierdoor niet gewoon de allerbeste kunnen kiezen.

Jammer dat ons oordeel over wie 'de beste' is meestal wordt vertroebeld door een impliciete associatie tussen leiderschap en de mannelijke sekse. Ik zou zeggen, doet u zelf de test op <https://implicit.harvard.edu/implicit/>; de uitkomst kan verrassend zijn.

U kunt natuurlijk ook extra geïnteresseerd raken in deze column omdat dit een zeldzame gelegenheid is om eindelijk eens de mening van een vrouw te horen over courante zaken. Vrouwen betekenen feitelijk immers maar weinig in onze samenleving, zoals Jeroen Pauw onlangs weer eens fijntjes verwoordde, en die paar vrouwen op belangrijke posities zijn ook nog eens onwillig om in het publiek op te treden. De VU mag zich dus gelukkig prijzen met haar mondige topwetenschapsters!

Nu u mijn column bijna hebt uitgelezen, hoop ik u ermee aan het denken te zetten over uw eigen omgeving. Gemengde teams scoren beter, dat wil ik u nog meegeven. Ik reken dus op uw aandacht in het komende jaar.

Reageren? Mail naar redactie.advalvas@vu.nl.